

Odbor za odpravo rasne diskriminacije

Sklepne ugotovitve o osmem do enajstem periodičnem poročilu Slovenije*

1. Odbor je obravnaval osmo do enajsto periodično poročilo Slovenije (CERD/C/SVN/8-11), predloženo v enem dokumentu, na 2402. in 2405. seji (CERD/C/SR2402 in CERD/C/SR2405) 1. in 2. decembra 2015. Na 2415. seji (CERD/C/SR.2414) 9. decembra 2015 je sprejel naslednje sklepne ugotovitve.

A. Uvod

2. Odbor se veseli pravočasno predloženega združenega osmega do enajstega periodičnega poročila države pogodbenice, ki vsebuje odgovore na pomisleke iz prejšnjih sklepnih ugotovitev odbora (CERD/C/SVN/CO/8-11). Odbor je zadovoljen tudi z ustno predstavitvijo delegacije države pogodbenice na podlagi seznama tem, ki ga je pripravila poročevalka, pri čemer ceni odkrit in tvoren dialog z delegacijo.

B. Pozitivni vidiki

3. Odbor ceni prizadevanja države pogodbenice, da spremeni zakonodajo ter sprejme programe in upravne ukrepe za uveljavitev konvencije, med drugim:

(a) spremembe kazenskega zakonika (2011), ki kriminalizira javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti na spletu ter izrecno navaja spodbujanje sovraštva na podlagi etnične pripadnosti;

(b) ukrepe v okviru Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2010–2015, namenjene povečanju socialnega in kulturnega kapitala, ter projekte za izboljšanje dostopa do izobraževanja, pa tudi pobude za krepitev zaposlitvenih priložnosti ter boljši dostop do vode, komunalne ureditve in zdravstvenih storitev;

(c) pripravo Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2016–2021.

* Sprejeto na 88. zasedanju odbora (od 23. novembra do 11. decembra 2015).

C. Pomisleki in priporočila

Etnična sestava prebivalstva

4. Odbor obžaluje, da ni na voljo osveženih podatkov o etnični sestavi prebivalstva države pogodbenice po letu 2002. Znova izraža pomislek, ker dostopni statistični podatki niso popolni in ne vključujejo podatkov o osebah iz nekaterih manjšinskih skupin, zlasti o Romih in manjšinah iz nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (CERD/C/SVN/CO/6-7, točka 7). Odbor je zaskrbljen, saj je lahko zaradi pomanjkljivih podatkov o etnični pripadnosti okrnjeno dejansko prepoznavanje skupin prebivalstva, izpostavljenih neposredni ali posredni diskriminaciji, kar onemogoča oblikovanje ustreznih politik za njihovo varstvo na državnih, regionalnih in lokalnih ravni.

5. **Ob upoštevanju dopolnjenih smernic za poročanje (CERD/C/2007/1, točke 10 do 12) odbor priporoča državi pogodbenici, naj z uporabo različnih kazalnikov etnične raznovrstnosti in ob upoštevanju anonimnosti in samoopredelitve oseb in skupin – zlasti Romov in drugih manjšinskih skupin iz nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije – diverzificira zbiranje podatkov, da bi si tako zagotovila ustrezno empirično podlago za politike, namenjene večji enakopravnosti pri uživanju pravic iz konvencije in lažjemu spremljanju njenega izvajanja. Država pogodbenica bi morala zagotoviti zbiranje posodobljenih podatkov o uporabi maternih jezikov kot kazalnika etničnih razlik, med drugim tudi s sprejetjem ustreznih zakonskih ukrepov.**

Diskriminacija proti Romom

6. Odbor priznava ukrepe, ki jih je država pogodbenica sprejela za izboljšanje položaja Romov, med drugim izvajanje Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2010–2015, vendar ostaja zaskrbljen zaradi nadaljevanja marginalizacije in negotovega družbeno-ekonomskega položaja Romov, ki ga še poslabšujejo varčevalni ukrepi. Prav tako ga skrbi razlikovanje med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi, zaradi katerega so lahko neavtohtoni Romi zapostavljeni pri uživanju pravic iz konvencije. Zaskrbljen je zlasti zaradi naslednjega:

(a) kljub ukrepom na področju izobraževanja romskih otrok se je vključenost Romov v izobraževalni proces znižala, osip pa zvišal, zlasti med deklicami;

(b) Romi še vedno nimajo zadostnega dostopa do primernih stanovanj, zlasti socialnih stanovanj, zaradi česar živijo na družbeno izoliranih kmetijskih območjih v občinski lasti (t.i. romska naselja); manjka tudi ustrezno vključujoča in celovita politika socialnih stanovanj;

(c) Romi so nesorazmerno pogosto prizadeti zaradi neobstoja predpisov o prepovedi prisilne izselitve;

(d) pri prostorskem načrtovanju in na stanovanjskem področju se mnenje romskih skupnosti ne upošteva dovolj;

(e) prisilne in zgodnje poroke so pogoste prav med romskim prebivalstvom;

(f) Romi še vedno nimajo zadostnega dostopa do zaposlitve in zdravstvene oskrbe. Nesorazmerno veliko število Romov ima omejen dostop do čiste pitne vode in ustrezne komunalne ureditve, zaradi česar so izpostavljeni resnim zdravstvenim tveganjem (2., 4. in 5. člen).

7. **Ob upoštevanju splošnega priporočila št. 27 (2005) o diskriminaciji proti Romom odbor priporoča, naj država pogodbenica poskrbi za učinkovito izvajanje Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2016–2021 ter ga redno spremlja in ocenjuje. Prav tako priporoča, naj država pogodbenica zagotovi, da pri uživanju pravic iz konvencije ne bo več razlikovanja med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi. Poleg navedenega bi država pogodbenica morala:**

(a) nadaljevati s sprejemanjem ukrepov, ki naj vsem Romom omogočijo dejanski dostop do kakovostnega izobraževanja na vseh ravneh;

(b) prebivalcem neurejenih naselij zagotoviti zaščito pravice do posesti;

(c) sprejeti vse potrebne ukrepe, tudi zakonske, s katerimi naj se zagotovi, da bodo izselitve opravljene po mednarodnih standardih ter da bodo na voljo pravna sredstva in ustrezna alternativna nastanitve za osebe, ki jih doleti izselitev;

(d) sprejeti celovito in vključujočo stanovanjsko politiko s posebnim poudarkom na romskih skupnostih, tako da bodo Romi primerno vključeni v prostorsko načrtovanje;

(e) izboljšati ozaveščenost romskih skupnosti o nevarnostih zgodnje in prisilne poroke, dejavno uveljavljati prepoved takih porok ter v naslednje poročilo vključiti podrobne informacije o njihovi pogostnosti;

(f) zagotoviti Romom dejanski dostop do storitev javnih služb, kot so oskrba z elektriko in zdravstveno varstvo, ter do uradnega trga dela;

(g) hitro okrepiti napore za dostop romskega prebivalstva do ustrezne komunalne ureditve in varne pitne vode, zlasti za prebivalce romskih naselij.

Boj proti sovražnemu govoru in kaznivim dejanjem iz sovraštva

8. Odbor se je seznanil s spremembami kazenskega zakonika iz leta 2011, vendar izraža zaskrbljenost zaradi:

(a) ne dovolj uspešnega izvajanja kazenskih določb v zvezi s kaznivimi dejanji iz rasnih vzgibov, zlasti kaznivimi dejanji na spletu;

(b) dejstva, da so rasni vzgibi kot oteževalna okoliščina v zakonu navedeni samo v zvezi s kaznivim dejanjem umora, z drugimi kaznivimi dejanji pa ne;

(c) poročil o neodzivanju na uporabo rasističnega in ksenofobičnega besednjaka političnih predstavnikov in na delovanje organizacij, ki spodbujajo rasno sovraštvo in nasilje;

(d) neobstoja neodvisnega organa za preiskavo domnevnih primerov neprimerne ravnanja policije, tudi profiliranja na podlagi rase (2. in 4. člen).

9. **Ob upoštevanju splošnega priporočila št. 35 (2013) o boju proti rasističnemu sovražnemu govoru odbor priporoča državi pogodbenici, naj:**

(a) okrepi odzivanje kazenskega pravosodja ob rasističnem sovražnem govoru in nasilju iz rasnih vzgibov z učinkovitimi preiskovalnimi postopki in ustreznim pregonom in kaznovanjem storilcev, tudi urednikov spletnih strani, ter izboljšanim usposabljanjem policistov, tožilcev in sodnikov na področju uporabe zakonodaje o rasističnih kaznivih dejanjih;

(b) dopolni kazenski zakonik tako, da bodo rasistični vzgibi opredeljeni kot oteževalna

okolščina pri vseh kaznivih dejanjih in prekrških;

(c) sprejme kodeks ravnanja poslancev, ki naj vključuje določbe o pomembnosti izogibanja rasističnemu in ksenofobičnemu govoru ter njegove obsodbe; izpelje naj tudi vse potrebne ukrepe za boj proti takemu govoru, tudi s prepovedjo organizacij in dejanj, ki spodbujajo rasno sovraštvo in nasilje;

(d) vzpostavi nov, od notranjega ministrstva neodvisen sistem za preiskavo nezakonitega ravnanja policije.

Vključenost manjšin v javno in politično življenje

10. Odbor ostaja zaskrbljen, ker razen italijanske in madžarske manjšine v slovenskem parlamentu in regionalnih voljenih organih druge manjšine niso zastopane. Hkrati izraža zaskrbljenost zaradi poročil o neučinkovitem delovanju Sveta romske skupnosti Republike Slovenije, ki zastopa interese romske skupnosti pred državnimi organi, in o neustrezni zastopanosti novih Romov na lokalni ravni, zlasti v občinskih svetih.

11. Sklicujoč se na splošno priporočilo št. 32 (2009) o pomenu in obsegu posebnih ukrepov po Mednarodni konvenciji o odpravi vseh vrst rasne diskriminacije in ob potrditvi predhodnega priporočila (CERD/C/SVN/CO/6-7/, točka 12) odbor priporoča državi pogodbenici, naj s konkretnimi ukrepi zagotovi, da bodo vse manjšinske etnične skupine enakopravno zastopane v parlamentu in regionalnih voljenih organih. Državi pogodbenici tudi priporoča, naj poskrbi za učinkovito delovanje Sveta romske skupnosti Republike Slovenije, tudi s prenovitvijo pravil o njegovi sestavi in vlogi ter zagotovi dejansko vključitev in zastopanost vseh Romov v občinske svete.

Izbrisani in osebe brez državljanstva

12. Odbor se je seznanil, da je bil leta 2010 sprejet zakon o urejanju statusa stalnega prebivališča za vse državljane naslednic nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije, ki so bili leta 1992 izbrisani iz slovenskega registra stalnega prebivalstva, t. i. izbrisane (v nadaljnjem besedilu: zakon iz leta 2010). Prav tako je seznanjen s sprejetjem ustreznega zakona o povračilu škode zaradi izbrisa iz registra stalnega prebivalstva leta 2013 (v nadaljnjem besedilu: zakon iz leta 2013). Kljub temu je še vedno zaskrbljen zaradi naslednjega:

(a) po zakonu iz leta 2010 je bilo mogoče zahtevke za ponovno pridobitev statusa stalnega prebivalca vložiti samo tri leta od začetka veljavnosti zakona 24. julija 2010. Zato je take zahtevke vložilo le omejeno število oseb, ki so bile predmet izbrisa. Precejšnje število upravičencev, ki zahtevka niso vložili – zlasti Romov, ki ne prebivajo na ozemlju države pogodbenice – tako ni moglo izkoristiti določb tega zakona;

(b) vsi otroci izbrisanih, rojeni zunaj ozemlja države pogodbenice, so bili *de iure* izključeni iz določb zakona iz 2010, saj zanje zakon ne velja;

(c) zakon iz leta 2013 je lahko izkoristilo le omejeno število oseb, saj njegove določbe veljajo samo za tiste, katerih zahtevkom za ponovno pridobitev statusa stalnega prebivalca je bilo ugodeno pred 24. julijem 2013;

(d) izbrisani imajo še vedno težave pri dostopu do izobraževanja, usposabljanja in zaposlitve;

(e) postopki za določitev statusa osebe brez državljanstva niso v skladu z mednarodnimi standardi (2., 5., 6. in 7. člen), tudi za osebe, ki potujejo čez ozemlje države pogodbenice.

13. Odbor poziva državo pogodbenico, naj:

(a) zagotovi, da bodo vse izbrisane osebe imele možnost ponovne pridobitve pravnega statusa brez pretiranih upravnih omejitev tako, da za nedoločen čas podaljša veljavnost zakona iz leta

2010 in izbrisane, ki trenutno ne živijo na ozemlju države pogodbenice, seznanjeni s temi ukrepi;

(b) razširi veljavnost zakona na otroke izbrisanih, rojene zunaj ozemlja države pogodbenice, in spremeni zakon o državljanstvu tako, da bodo vsi otroci, rojeni na ozemlju države pogodbenice, lahko pridobili slovensko državljanstvo, če bi sicer ostali brez državljanstva;

(c) pospeši postopke za popolno in dejansko povračilo škode, tudi za vrnitev pravic, izplačilo odškodnine in pravično zadoščenje, in sicer za vse izbrisane posameznike, tudi za družinske člane, ki niso bili rojeni na ozemlju države pogodbenice;

(d) zagotovi popolno uveljavitev pravic izbrisanih glede dostopa do izobraževanja, usposabljanja in zaposlitve, pri tem pa posebno pozornost nameni Romom, ki so bili predmet izbrisa;

(e) zagotovi, da bodo sprejeti vsi potrebni ukrepi za prepoznavanje in zaščito oseb brez državljanstva.

Migranti, prosilci za azil in begunci

14. Ob ugotovitvi, da v zadnjem času na ozemlje države pogodbenice vstopa vse več migrantov, beguncev in prosilcev za azil, ki sta jim sicer zagotovljena zatočišče in osnovna oskrba, odbor izraža zaskrbljenost zaradi:

(a) neskladnosti notranje opredelitve begunca s Konvencijo o statusu beguncev iz leta 1951;

(b) odsotnosti izrecnih določb za prepoved vračanja v Zakonu o mednarodni zaščiti iz leta 2007;

(c) odprave pravice do združitve družine (2013) v ustreznih določbah Zakona o mednarodni zaščiti;

(d) nepopolne skladnosti z mednarodnimi standardi na področju varstva ločenih otrok in otrok brez spremstva, ki so prosilci za azil, zlasti zaradi neustreznih postopkov določanja otrokove koristi in ožjega tolmačenja pri oceni starosti;

(e) nizke ravni preiskavanosti in nizkega števila obsodb na področju trgovine z ljudmi ter neustreznih postopkov za prepoznavanje, zaščite in rehabilitacijo žrtev trgovine z ljudmi;

(f) odsotnosti brezplačnega dostopa do ustrezne sekundarne in terciarne zdravstvene oskrbe ter socialnih stanovanj za prosilce za azil in begunce (2., 5., 6. in 7. člen).

15. **Ob upoštevanju splošnega priporočila št. 30 o nedržavljanih (2005) odbor priporoča državi pogodbenici, naj:**

(a) spremeni Zakon o mednarodni zaščiti tako, da sprejme jasno in celovito opredelitev begunca, ki bo popolnoma skladna s Konvencijo o statusu beguncev;

(b) zagotovi, da zakonodaja o odstranitvi nedržavljanov z območja pristojnosti države pogodbenice niti po namenu niti po učinku ne bo diskriminirala na podlagi rase, barve kože, etničnega porekla ali državljanstva, ter da bodo imeli nedržavljanji enak dostop do učinkovitih pravnih sredstev v zvezi z načelom nevračanja v postopkih odstranitve;

(c) v Zakon o mednarodni zaščiti vključi izrecno navedbo pravice do združitve družine in oblikuje sistem, ki bo omogočal vložitev ugovora na neugodne upravne odločbe v zvezi s tem;

(d) ob upoštevanju vseh mednarodnih standardov zavaruje pravice ločenih otrok in otrok brez spremstva, ki so prosilci za azil, tudi z uvedbo postopkov za določanje koristi otroka in s sprejetjem načela "v dvomu verjeti" za primere, ko ni mogoče zanesljivo oceniti starosti;

(e) ne glede na etnično pripadnost in državljanstvo prepozna, rehabilitira in zaščiti žrtve

trgovine z ljudmi ter zagotovi pregon odgovornih;

(f) sprejme vse potrebne ukrepe, da se prisilcem za azil in beguncem omogoči učinkovit in enakopraven dostop do socialnih stanovanj in brezplačne javne zdravstvene oskrbe, tudi na sekundarni in terciarni ravni, ter zagotovi, da bodo vsi migranti, prosilci za azil in begunci, ki prečkajo ozemlje države pogodbenice, imeli zagotovljeno osnovno oskrbo, zatočišče in človekoljubne pomoči.

Ustanove na področju človekovih pravic v državi

16. Odbor ugotavlja, da je bilo na varuha človekovih pravic naslovljenih veliko pritožb zaradi rasne diskriminacije, hkrati pa je zaskrbljen, ker zagovornik načela enakosti nima na voljo ustreznih sredstev in zajamčenih pravic in ker ne obstaja državni organ za človekove pravice, katerega naloga bi bilo spodbujanje človekovih pravic.

17. **Organ priporoča državi pogodbenici, naj vzpostavi popolnoma neodvisno nacionalno institucijo za človekove pravice, zlasti s povečanjem finančnih sredstev in institucionalne neodvisnosti, ki bo v celoti skladna s Pariškimi načeli (A/RES/48/134).**

D. Druga priporočila

Ratifikacija drugih pogodb

18. Ob upoštevanju nedeljivosti vseh človekovih pravic želi odbor državo pogodbenico spodbuditi, naj premisli o ratifikaciji Mednarodne konvencije o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin (1990), Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva (1961) in Mednarodne konvencije za zaščito vseh oseb pred prisilnim izginotjem (2006).

Nadaljnji ukrepi po Durbanski deklaraciji in akcijskem programu

19. Odbor priporoča, da država pogodbenica pri izvajanju konvencije v notranji zakonodaji upošteva ustrezne dele Durbanske deklaracije in akcijskega programa, zlasti v zvezi z 2. do 7. členom konvencije, ter v naslednje periodično poročilo vključi informacije o akcijskih načrtih ali drugih ukrepih za izvajanje Durbanske deklaracije in akcijskega programa na državni ravni.

Mednarodno desetletje oseb afriškega izvora

20. Ob upoštevanju resolucije Generalne skupščine št. 68/237, s katero je bilo obdobje od 2015 do 2024 razglašeno za mednarodno desetletje oseb afriškega izvora, in resolucije št. 69/16 o programu dejavnosti v tem obdobju odbor priporoča državi pogodbenici, naj pripravi in izpelje primeren program ukrepov in politik. Odbor jo prosi, da v naslednje poročilo vključi podrobne informacije o konkretnih ukrepih v tem okviru in pri tem upošteva splošno priporočilo odbora št. 34 (2011) o rasni diskriminaciji proti osebam afriškega izvora.

Posvetovanja s civilno družbo

21. Odbor državi pogodbenici priporoča, naj se tudi med pripravo naslednjega periodičnega poročila posvetuje z organizacijami civilne družbe, ki se zavzemajo za varstvo človekovih pravic, zlasti za boj proti rasni diskriminaciji.

Spremembe šestega odstavka 8. člena konvencije

22. Odbor ponavlja priporočilo iz prejšnjih sklepnih ugotovitev, naj država pogodbenica ratificira spremembe šestega odstavka 8. člena konvencije, sprejete 15. januarja 1992 na 14. zasedanju držav pogodbenic konvencije in potrjene 16. decembra 1992 z resolucijo Generalne skupščine št. 47/111.

Obveščanje

23. Odbor državi pogodbenici priporoča, naj javnosti omogoči vpogled v poročila, takoj ko jih odda, ter na spletnih straneh Ministrstva za zunanje zadeve v uradnem jeziku in drugih splošno rabljenih jezikih, kakor je smiselno, objavi sklepne ugotovitve odbora v zvezi s poročili.

Nadaljnji ukrepi na podlagi sklepnih ugotovitev

24. V skladu s prvim odstavkom 9. člena konvencije in pravilom št. 65 iz spremenjenega poslovnika odbor prosi državo pogodbenico, naj ga v enem letu po sprejetju teh sklepnih ugotovitev obvesti o nadaljnjih ukrepih na podlagi priporočil iz točk 7(a), 9(c) in 22.

Točke posebnega pomena

25. Odbor želi državo pogodbenico opozoriti na velik pomen priporočil iz točk 7, 13 in 15 ter jo prosi, naj v svoje naslednje periodično poročilo vključi podrobne informacije o konkretnih ukrepih za uresničitev teh priporočil.

Priprava naslednjega periodičnega poročila

26. Odbor državi pogodbenici priporoča, naj 12.–14. poročilo združi v en dokument in ga odda do 6. julija 2019, pri tem pa upošteva smernice za poročanje, ki jih je odbor sprejel na 71. zasedanju (CERD/C/2007/1), ter vključi vse točke iz teh sklepnih ugotovitev. Državo pogodbenico poziva, da se skladno z resolucijo Generalne skupščine št. 68/268 pri pripravi periodičnega poročila drži omejitve 21.200 besed.